

Hoffmann István szakmai önéletrajza

1. 1953-ban születtem Pápán, általános és középiskolába is ott jártam. Egyetemi tanulmányaimat a KLTE (jelenleg a Debreceni Egyetem) magyar—orosz—finnugor szakán végeztem, ahol 1977-ben jeles minősítésű diplomát szereztem. Ezt követően kétéves tudományos továbbképzési ösztöndíjban részesültem. 1979-ben summa cum laude bölcsészdoktori címet szereztem, majd 10 hónapos finnországi ösztöndíj keretében alkalmam nyílt megismerkedni a finn névkutatás legfontosabb eredményeivel.

2. 1980-ban lettem a KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszékén tanársegéd, 1985-ben adjunktusi, 1994-ben docensi, 2009-ben pedig egyetemi tanári kinevezést kaptam. 2023 júliusától kutatóprofesszori beosztásban dolgozom. 1995-től 2016-ig a Magyar Nyelvtudományi Tanszék vezetője voltam. 2007 és 2017 között a Magyar Nyelvtudományi Intézet igazgatójaként működtem. Korábban egy évig a Miskolci Egyetemen is tanítottam, az 1994/95. tanévben pedig a finnországi Jyväskyläben voltam vendégtanár. 1999-ben Széchenyi professzori, 2003-ban pedig Széchenyi István-ösztöndíjban részesültem.

3. Oktatómunkám során a magyar leíró és történeti nyelvészet több szakterületét tanítottam előadások és szemináriumok formájában, pályám négy évtizede alatt legalább harminc különféle tantárgyat oktattam. Három évtizeden át hirdettem órákat szűkebb kutatási területem, a tulajdonnevek, illetőleg a helynevek különböző kérdéseiről. Elsősorban e témákban mintegy nyolcvan szakdolgozat irányítója voltam. A folyamatosan változó tantervi követelmények magyar nyelvészeti részének kidolgozását három évtizeden át irányítottam egyetemünkön. A BA és az MA, valamint az osztatlan képzésben szakirányfelelős és 35 kredit értékű tantárgy felelőse voltam.

Az oktatómunka fontos területének tartom a kiemelkedő képességű hallgatókkal való foglalkozást, legtehetségesebb diákjaim tucatnyi díjat nyertek az országos tudományos diákköri konferenciákon: ezek között öt nagydíjas munka elkészültét segitettem témavezetőként. E tevékenységem elismeréseképpen 1997-ben az oktatási miniszter és az Országos Tudományos Diákköri Tanács Iskolateremtő mestertanár címmel tüntetett ki.

A szervezett doktori képzés megindulásától, 1995-től vezetem a magyar nyelvtudományi PhD-program névtani alprogramját. A képzés átszervezését, a doktori iskolák megalakulását követően 2002-től 2014-ig az egyetem nyelvészeti doktori iskolájának tőzstagjaként a magyar nyelvtudományi alprogramot vezetem, 2014-től 2023-ig pedig a magyar nyelvészeti programot irányítottam. Vezetésemmel eddig tíz doktori értekezést védtek meg. Az elmúlt években több tanítványom is tanszékünk oktatója lett, ill. dolgozik más felsőoktatási intézményben vagy kutatócsoportban.

4. Tudományos érdeklődésemet a kezdetektől a helynevek iránti vonzalmam határozta meg. Egyetemi hallgatóként e témakörből nagydíjas diákköri dolgozatot készítettem. Első publikációimban helynévtárak összeállítására, a nevek analitikus elemzésére, megfejtésére vállalkoztam. Doktori értekezésemben egy település helynévrendszerének átfogó feldolgozását végeztem el.

1987-től 1990-ig a Tudományos Minősítő Bizottság ösztöndíjasa voltam. A *magyar helynevek nyelvi rendszerének elemzése* című kandidátusi értekezésemet 1992-ben védtem meg. Kutatómunkám ez idő alatt elsősorban a magyar helynévrendszer modellálására, változásának leírására irányult. Munkámnak ez a vonulata a későbbiekben is fontos maradt, tanulmányaim jó része helynévelméleti kérdésekkel foglalkozik. Az általam kidolgozott és önálló könyvként (*Helynevek nyelvi elemzése*, 1993, 2007) két kiadásban is publikált helynévelemzési modell jelentős hatást fejtett ki a magyar helynévkutatás terén: saját tanítványaimon kívül más műhelyek (Nyíregyháza, Eger, Szombathely, Veszprém, Kolozsvár, Nyitra, Komárom, Budapest) kutatói is alapként használták fel és alkalmazzák ma is munkáikban: csaknem 400 független hivatkozást ismerek e könyvemre.

Az 1990-es évek közepén új kutatási területként az Árpád-kori magyar helynévkincs került érdeklődésem középpontjába. Ennek nagy nyelvtörténeti forrásértéke és a hatalmas gazdagságú adatállomány viszonylagos feldolgozatlansága közötti ellentmondást a modern nyelvészeti technológiák alkalmazásával látom feloldhatónak. E munka hosszú távú célja egy történeti helynévarchívum létrehozása. Ennek elektronikus változata 1998 óta *Magyar Névarchívum* néven az interneten is elérhető, az általam alapított *Magyar Névarchívum Kiadványai* című sorozatban pedig eddig 57 kötet jelent meg. Tudományos és oktatómunkám talán legnagyobb sikerének tartom, hogy tanítványaimból egy mintegy 20 főből álló, lényegében véve folyamatosan működő helynévtörténeti kutatócsoportot sikerült létrehoznom, amelynek tagjai (magamat nem számítva) két tucat önálló könyvet adtak ki, továbbá több száz tanulmányt jelentettek meg az elmúlt bő két évtized során. A belőlük szervezett kutatócsoportra támaszkodva indítottam útjára a teljes Árpád-kori helynévi anyagot közreadó szótársorozatot, amelynek első kötete 2005-ben *Korai magyar helynévszótár* címen jelent meg. Helynévtörténeti kutatási programjaimmal 1992-től folyamatosan több pályázati támogatást is sikerült elnyernem: elsősorban az OTKA támogatta munkámat, de AKP, FKFP stb. támogatást is kaptam, összesen több tízmillió forint nagyságrendben. 2010–12. között a Debreceni Egyetem Kutatóegyetemi TÁMOP pályázata keretében a nyelv- és névtörténeti kutatócsoport munkáját irányítottam. A kutatási terület előremozdítása érdekében 2010 márciusában a Debreceni Egyetemen létrehoztam a *Nyelv- és Névtörténeti Műhely-t*. 2013. július 1-jétől 5 év időtartamra, majd ezt egy évvel meghosszabbítva pályázati támogatást nyertem el az *MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport* működtetésére, amelynek keretében 7 főállású kutató és további 10 kutató külső tagként tevékenykedik. A kutatócsoport 2019-ben újabb öt évre kapott támogatást. A kutatócsoport vezetését 2023-ban átadtam Tóth Valériának, a további munkában kutatóprofesszorként veszek részt.

2001-ben a Debreceni Egyetemen *Helynévkutatásunk utóbbi négy évtizede* című habilitációs értekezésemmel sikeresen habilitáltam. A habilitációs értekezés alapján *Magyar helynévkutatás 1958–2002* címen jelentettem meg monográfiát (erre több mint 100 hivatkozást ismerek). 2007 februárjában benyújtottam az MTA doktora cím elnyeréséért A *Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás* c. értekezésemet, amelyet 2008 áprilisában védtem meg. Munkám 2010-ben könyvként is megjelent (erre több mint 100

hivatkozást ismerek), amellyel elnyertem a Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karainak Publikációs Aranyérmét.

Az utóbbi évtizedben névkutató munkám nemzetközi színtereken is megjelent. Külföldi kapcsolataim elsősorban finnországi kutatókkal vannak, de jók az észti és az oroszországi együttműködési lehetőségeim is. Publikációim nemzetközi fórumokon is napvilágot láttak, a fentiek mellett angol, német és olasz nyelvterületen. Számos hazai és külföldi konferencián vettem részt, az utóbbi két évtizedben (csak a fontosabbakat számítva) mintegy 20-35 alkalommal. Két nemzetközi finnugor kongresszuson (Tartuban és Joskar-Olában), valamint két nemzetközi hungarológiai kongresszuson (Jyväskyläben és Debrecenben) a szervezők önálló névtani szimpózium megrendezésére kértek fel. A debreceni rendezvényen a nyelvészeti szekció titkáráként is közreműködtem. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke 2014-ben elnyerte a Nemzetközi Névtudományi Társaságtól (ICOS) a három évenként megtartott világkongresszus megrendezésének jogát. A kongresszus szervezőbizottságának elnökeként segítettem a 2017 augusztusában megtartott esemény sikeres lebonyolítását. A kongresszus alkalmából Rácz Anita és Tóth Valéria társszerzőimmel közösen megjelentetett *History of Hungarian Toponyms* (Buske, Hamburg) c. könyvünket 2018-ban a Debreceni Egyetem Publikációs Díjával ismerték el.

Egyik kezdeményezője voltam annak a nemzetközi kutatási programnak, amely Nyirkos István vezetésével és az OTKA támogatásával az uráli névkutatók együttműködését igyekszik megteremteni. Ennek keretében *Onomastica Uralica* címmel nemzetközi periodikát hoztunk létre, amelynek 16 megjelent kötetéből hármat én magam, további hármat pedig társszerkesztőként szerkesztettem, 2017 óta a nemzetközi szerkesztőbizottság elnöke vagyok.

Munkám tudományos visszhangját az alábbiak mutatják: önálló munkáimról és az általam szerkesztett könyvekről mintegy 60 ismertetés jelent meg, munkáimra mintegy két és fél ezer hivatkozást ismerek, 250 szerző tollából. 1999 óta szerkesztője, 2019-től főszerkesztője vagyok a *Magyar Nyelvjárások*-nak, alapító szerkesztője a *Helynévtörténeti Tanulmányok*-nak (2004–), valamint a *Magyar Névarchívum Kiadványai* sorozatnak (1997–), szerkesztőbizottsági elnöke az *Onomastica Uralica*-nak, szerkesztőbizottsági tagja az *Argumentum*-nak, a *Névtani Értesítő*-nek és a *Magyar Nyelv*-nek.

5. Fő kutatási területem mellett korábban a magyarnak idegen nyelvként való tanításával is foglalkoztam. E téren – a névtanban megmutatkozó elméleti érdeklődésemtől eltérően – gyakorlati célokat szolgáló munkák létrehozására vállalkoztam inkább: szerkesztője és társszerzője voltam a jelentős nemzetközi sikereket elért, mintegy 60 országban használt *Hungarolingua* magyar nyelvoktató tananyagsorozatnak, amely az 1990-es években látott napvilágot, javított, bővített újrakiadása pedig 2015-2016-ban jelent meg. 1990-től 1996-ig tanulmányi igazgatóként irányítottam a Debreceni Nyári Egyetem szakmai munkáját.

6. A fentiekén kívül különféle egyetemi és tudományos közéleti feladatokat is elláttam, illetőleg ellátok jelenleg is. Egyetemi és kari szintű testületek, DAB bizottságok munkájában vettem részt: hosszabb-rövidebb ideig tagja voltam az

egyetem Etikai Bizottságának, a BTK Tanácsának, a BTK stratégiai bizottságának, valamint a BTK Habilitációs Tanácsnak. A Bölcsészettudományi Doktori Tanácsnak 2013 és 2015 között társelnöke voltam, 2015-ben, majd pedig 2017-ben ismét elnökévé választottak, ezt a funkciót 2022-ig töltöttem be. Ugyancsak 2015-től 2022-ig tagja voltam a Debreceni Egyetem Doktori és Habilitációs Tanácsának. Öt évig tagja voltam a Hungarológiai Tanácsnak. 1995-től tagja vagyok a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányának, 2005-től 2021-ig pedig elnöke voltam a társaság akkor megalakult névtani tagozatának, 2021-ben a Társaság alelnökévé választottak. Megalakulásától, 2005-től 2019-ig elnöke voltam a Kiss Lajos-díj kuratóriumának. 1996-tól vagyok tagja az MTA Nyelvtudományi Bizottságának, 2018-tól 2021-ig a bizottság társelnöke voltam, 2021-ben a bizottság elnökévé választottak. Az MTA Magyar Nyelvészeti Munkabizottságának 2012 és 2018 között elnöke voltam. 2010-től 2015-ig tagja voltam a Bolyai Ösztöndíj szakértői kollégiumának. 2013-ban, majd 2016-ban ismét megválasztottak az MTA nem akadémikus közgyűlési képviselőjének. 2013-tól tagja vagyok az MTA DAB tanácsának. 2014-től 2020-ig tagja voltam az MTA Tudományetikai Bizottságának. 2019-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választottak. 2020-tól 2023-ig tagja voltam az MTA Lendület Zsűrijének. Ugyancsak 2020-tól vagyok tagja az MTA Doktori Tanácsának, amelynek 2023-ban társelnökévé választottak. 2023-ban megválasztottak az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya elnökhelyettesének is. Rendszeresen részt veszek tudományos minősítési eljárásokban, gyakran felkérnek pályázatok bírálataira, értékelésére, akkreditációs feladatokra stb. Szakmai munkámat a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2008-ban Pais Dezső-díjjal ismerte el. 2011-ben megkaptam Debrecen város Csokonai-díját, 2017-ben pedig a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának Emlékérmét. 2020-ban az MTA Debreceni Területi Bizottsága a DAB Pro Scientia érdmével tüntetett ki.

Debrecen, 2023. július 15.

Hoffmann István